

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De openbaring: Huwiler herleest Mikhail Bakhtin

Huwiler, E.

Published in:

Nieuwsbrief Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit van Amsterdam

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Huwiler, E. (2012). De openbaring: Huwiler herleest Mikhail Bakhtin. Nieuwsbrief Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit van Amsterdam, 147, 10.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Faculteit der Geesteswetenschappen

Nwsbrf#147 / 04.2012

- 1 Interview over 'Cultural Heritage and Identity'
- 4 Nieuws
- 4 Onderwijs
- 5 In en uit dienst
- 6 Onderzoek
- 6 Promoties
- 7 Uit de bibliotheek
- 8 Boek in beeld
- 10 De Openbaring
- 11 Bijzondere Collecties
- 11 SPUI25
- 12 De Glinsterende Geest
- 15 Column OR
- 16 Grenzeloze wetenschappen

Huwiler herleest Mikhail Bakhtin

Elke maand (her)leest een geesteswetenschapper een belangrijk werk voor het eigen vakgebied. Belangrijk omdat het toonaangevend of baanbrekend was, een grote discussie opleverde, omdat het werk alom erkend is in de canon of juist voor de recensent persoonlijk een openbaring betekende.

Hoewel het natuurlijk aan te raden is om teksten in de oorspronkelijke taal te lezen, is dat voor veel wetenschappers - inclusief mijzelf - helaas niet mogelijk bij het oeuvre van Mikhail Bakhtin. Voor mijn onderzoek naar wereldlijk toneel uit de 16de eeuw is dit boek een belangrijke bron en ik lees het in de Duitse vertaling van Gabriele Leupold (1987). Vooral over de vertalingen van Bakhtins oeuvre en mogelijke implicaties daarvan wil ik het hebben in deze bijdrage.

Bakhtin hoeft ik niet voor te stellen. Zoals bekend is zijn oeuvre van enorme invloed geweest op (literatuur)theoretische bewegingen sinds zijn ontdekking door de westerse wereld in de 70-er jaren. *Rabelais und seine Welt. Volkskultur als Gegenkultur* (letterlijke vertaling: Het werk van François Rabelais en de volkscultuur van de middeleeuwen en de renaissance) was zijn proefschrift, dat hij schreef in de dertiger jaren, dat geweigerd werd in 1940 en toch nog geaccepteerd in 1947 (niet als proefschrift voor een doctorstitel maar voor een lagere graad) en voor het eerst op de markt kwam in 1965.

Bakhtin herleest in deze studie de 16de eeuwse romancyclus *Gargantua en Pantagruel* van Rabelais en verwerpt de tot dan heersende moraliserende interpretaties; hij plaatst de cyclus terug in de tijd van de renaissance. Maar vooral onderzoekt hij de 'cultuur van het volk' die tot dan toe niet of in een heel ander licht was onderzocht.

In het Duitstalig onderzoek was het Rabelais-boek van Bakhtin lang uitsluitend bekend door de zeer twijfelachtige uitgave *Literatur und Karneval. Zur Romantheorie und Lachkultur* door Alexander Kaempfe, een compilatie van de twee boeken van Bakhtin over Dostojewski en Rabelais.

Deze sterk beknopte en eenzijdige vertaling heeft zelfs nog lang na het verschijnen van de integrale vertaling een enorme invloed gehad op de receptie van Bakhtin in het Duitstalig gebied. De op dit moment meest adequate volledige vertaling, *Rabelais und seine Welt. Volkskultur als Gegenkultur* verscheen pas in 1987 en heeft helaas niet voor een verbreding van het perspectief gezorgd: nog steeds wordt de rijkdom van het boek over Rabelais nauwelijks waargenomen en draait de kritiek steeds om dezelfde thema's. De minachting van de complexiteit en rijkdom van het boek is al te zien aan de niet letterlijk vertaalde titel. Die is daardoor zelf al een interpretatie. Werk en leven van Rabelais worden hier op een hoop gegooid en de klemtoon wordt duidelijk op de volkscultuur als vermeende homogene en subversieve entiteit gelegd.

Wie het Rabelais-boek van Bakhtin kent, weet dat het zeker op diverse punten kan worden bekritiseerd. Zijn interpretatie van Rabelais richt de focus relatief eenzijdig op het beschrijven van een lachcultuur van het volk. De definitie van 'het volk' is volkomen ongenueanceerd, net als die van 'carnaval'. Maar problematisch wordt dat pas als je het carnivals-, volks- en lachconcept van Bakhtin inderdaad wil lezen als op historische 'feiten' gebaseerd.

Het is veel winstgevender de constructie van Bakhtin als een mythologie van carnaval en een utopie van het lachen te lezen. De specifieke kijk op de cultuur van de renaissance is natuurlijk voorbereid door de specifieke situatie in Rusland in de tijd van het ontstaan van de studie. Niettemin is het boek een inspirerende bron van beschrijving van zowel een tijd als zijn mogelijke discursieve vormen. Bovendien is het gewoon een enorme stimulans geweest voor verder

onderzoek naar de cultuur van de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd, vanuit nieuwe perspectieven en met nieuwe concepten. Een uitspraak van Bakhtin-kenner Aaron J. Gurjewitsch lijkt mij in deze discussie centraal: 'Geesteswetenschap leeft niet alleen van concreet speciaal onderzoek, gebaseerd op geïsoleerde teksten of tekstgroepen, maar ook van gewaagde theorieën die soms niet veel meer dan hypothesen en vermoedens zijn'. Het concept van de carnavalscultuur is een idee dat voor geesteswetenschappelijk onderzoek van blijvende invloed is geweest, en het boek van Bakhtin blijft inspireren. Wie het (in zijn geheel en - als het dan moet - in een hopelijk adequate vertaling) leest, weet waarom.

Michail Bachtin: *Rabelais und seine Welt. Volkskultur als Gegenkultur* (Suhrkamp Verlag, 1987)

Elke Huwiler is ud Duitse taal en cultuur.